

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Василенко Віктор Михайлович - кандидат юридичних наук, доцент, заступник декана факультету № 5 Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 342.98(477)

The genesis of the principles of carrying out public control over the activities of public authorities has been studied in the article. The author has analyzed and distinguished generally legal, intersectoral, sectoral and institutional principles of public control over the activities of the National Police. Based on the analysis of international regulatory legal acts the author has singled out international principles of public control over the activities of the National Police. The system of principles for carrying out public control over the activities of the National Police has been formed.

Key words: principles, principles of control, control, public control, system, system of principles, National Police.

Geneza principiilor desfășurării controlului public asupra activităților autorităților publice a fost studiată în articol. Autorul a analizat și a distins principiile în general legale, intersectoriale, sectoriale și instituționale ale controlului public asupra activităților Poliției Naționale. Pe baza analizei actelor juridice internaționale de reglementare, autorul a evidențiat principiile internaționale de control public asupra activităților Poliției Naționale. A fost format sistemul de principii pentru efectuarea controlului public asupra activităților Poliției Naționale.

Cuvinte cheie: principii, principii de control, control, control public, sistem, sistem de principii, Poliție Națională.

В статье исследован генезис принципов осуществления общественного контроля за деятельностью органов публичной власти. Проанализированы и выделены правовые, межотраслевые, отраслевые и институциональные принципы осуществления общественного контроля за деятельностью Национальной полиции. На основе анализа международных нормативно-правовых актов выделено международные принципы осуществления общественного контроля за деятельностью Национальной полиции. Сформирована система принципов осуществления общественного контроля за деятельностью Национальной полиции.

Ключевые слова: принципы, принципы контроля, контроль, общественный контроль, система, система принципов, Национальная полиция.

Постановка проблеми. Громадський контроль і нагляд за діяльністю органів державної влади, в тому числі органів поліції, безсумнівно, є необхідною ознакою сучасного демократичного суспільства та ефективного управління, що ґрунтується на засадах теорії

людиноцентризму, де особа постає центральною постаттю, а діяльність держави здійснюється задля її блага. В той же час, суспільна активність однозначно сприяє підвищенню ефективності та об'єктивності роботи всіх державних інституцій, зокрема Національної

поліції України. Фактично громадяни та їх об'єднання здійснюють систематичний моніторинг за основними напрямками роботи поліції, дотримання норм чинного законодавства, що стосується: антикорупційної діяльності, забезпечення прав людини, дотримання службової дисципліни та морально-етичних вимог. Здійснення такої діяльності свідчить про соціальне значення та суспільну користь громадського контролю загалом, та контролю за діяльністю Національної поліції зокрема, як певної сукупності дій правового характеру, котра повинна мати не тільки відповідне законодавче підґрунтя, а і власну систему основоположних засад або принципів.

Стан дослідження проблеми. В межах проведеного дослідження звернено увагу на праці вчених, які розглядали генезис принципів права, а також звертали увагу на принципи здійснення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади. Використано наукові праці С.М. Алфьорова, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, О.В. Петришина, С.П. Погребняк, О.Г. Мурашина, О.Ф. Скакун, В.М. Цвіка, О.М. Юхимюк та інших.

Мета і завдання дослідження. Мета та завдання статті полягають у формуванні системи принципів громадського контролю за діяльністю Національної поліції.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в межах статті вперше акцентовано увагу на принципах громадського контролю за діяльністю Національної поліції.

Виклад основного матеріалу. У юриспруденції принципи є одною з центральних категорій, котра тісно пов'язана з основоположними термінами як от «система права» чи «інститут права», вони притаманні майже всім динамічним об'єктам і явищам, та одночасно характеризуються високим рівнем спеціалізації щодо кожного з них. Професорка О.Ф. Скакун, характеризуючи принципи відзначає, що вони є стрижнем правової матерії (системи), оскільки буквально пронизують право, є орієнтирами для його подальшого розвитку, відображають його незмінну сутність і усталені в'язки в середині правової системи [1, с. 221]. Такої ж думки притримується і О.М. Юхимюк, зазначаючи,

що «право будується та функціонує на основі певних принципів, що виражають його сутність та соціальне призначення. В них виражаються головні властивості та особливості права, що надають йому значення державного регулятора міри свободи та справедливості у суспільних відносинах» [2, с. 1].

Щодо сфери здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції, то їй притаманні власні принципи, при визначенні яких необхідно спиратись на чинні закони та підзаконні нормативно-правові акти, де вони закріплені, а при систематизації – спиратись на класифікацію принципів права.

Перш ніж перейти до визначення переліку конкретних принципів, доцільно зробити застереження про те, що не всі принципи права може бути віднесено до системи принципів здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції. Зазначене можна пояснити абстрактною юридичною природою принципів права та їх загальним характером, що обумовлює існування найзагальніших засад, котрі призначені бути основою для виникнення та розвитку правовідносин у всіх соціально-важливих сферах. Натомість громадський контроль є достатньо вузьким напрямом діяльності, у порівнянні з іншими сферами як от сфера приватної власності або сфера охорони здоров'я, в межах яких також існує велика кількість правових відносин, перш за все в частині організаційного та виконавчого аспектів. Тому за основу системи принципів громадського контролю за діяльністю Національної поліції пропонуємо взяти класичну модель класифікації принципів, яка складається з: загальноправових, міжгалузевих, галузевих та інституційних принципів права.

Загальноправові принципи закріплені в Основному законі державі, а саме: ст. 3 (принцип гуманізму, тобто пріоритету прав і свобод людини, поваги до її честі та гідності); ст. 8 (принцип верховенства права); ч. 2 ст. 19 (принцип законності); ст. 24 (принцип рівності громадян перед законом); ст. 58 (принцип обмеження зворотної дії законів) тощо [3]. Одночасно, загальною теорією права, на підставі системного аналізу конституційних положень, вироблено інший їх перелік. Так, О.В. Цвік та

О.П. Петришин виокремлюють принципи: гарантованості прав і свобод громадян; відповідальності за вину; законності; поділу права на публічне і приватне; поєднання стабільності і [4, с. 202-203]. М.С. Кельман і О.Г. Мурашин акцентують увагу на тому, що «дати вичерпний перелік загальних принципів права неможливо, бо вони не завжди мають достатню чіткість і стабільність змісту» [5, с. 287], тому називають головні з них: «поваги до прав людини; свободи; гуманізму; справедливості; рівності; законності в процесі створення і реалізації правових норм; демократизму; єдності юридичних прав і обов'язків; загальна обов'язковість норм права з поєднанням переконання і примусу для забезпечення його виконання; відповідність права загальнолюдським цінностям; відкритість законів; логічність і несуперечливість норм права; принцип взаємної відповідальності держави і особи» [5, с. 287]. М.І. Козюбра, окрім загальних принципів (правова визначеність, пропорційність, добросовісність, розумність) права [6, с. 76], виділяє також основоположні (принцип справедливості, принцип рівності, принцип свободи, принцип гуманізму), котрі є ґрунтовнішими та більш чіткими у порівнянні з першими [6, с. 71-72].

Необхідно зауважити, що ряд вищевказаних принципів не може бути віднесено до системи принципів громадського контролю за діяльністю Національної поліції, тому що вони стосуються не контрольно-наглядової діяльності, прав і свобод громадян, а повинні реалізовуватись у процесі нормотворення, тобто стосуються встановлення конкретних правових норм, і не можуть бути реалізовані особою чи об'єднанням осіб. Мова йде про такі принципи як: відкритість законів; відповідність права загальнолюдським цінностям; демократизм; єдність юридичних прав і обов'язків; загальна обов'язковість норм права з поєднанням переконання і примусу для забезпечення його виконання; захист довіри; захист основоположних прав і свобод людини; здійснення правосуддя незалежними судами; логічність і несуперечливість норм права; поділ права на публічне і приватне; поєднання стабільності і динамізму; правова безпека особи;

принцип взаємної відповідальності держави і особи; пропорційність (співмірність); розумність; юридична визначеність. Натомість, інші загальноправові принципи є підґрунтям для здійснення громадського контролю в окресленому напрямі: принцип верховенства права; принцип відповідальності за вину; принцип гарантованості прав і свобод громадян; принцип гуманізму; принцип добросовісності; принцип заборони зловживання правами; принцип законності; принцип неприпустимості будь-якої дискримінації під час реалізації прав і свобод; принцип неприпустимості скасування прав і свобод; принцип обмеженості втручання органів влади, посадових осіб у здійснення прав і свобод; принцип поваги до прав людини; принцип рівності перед законом; принцип свободи; принцип справедливості.

Як нами вже було зазначено міжгалузеві принципи реалізуються одночасно в декількох галузях права, а тому найбільш повне втілення знаходять у сфері правосуддя, де основні засади відправлення правосуддя є загальними для всіх його видів (кримінального, адміністративного, цивільного, господарського). Більшість засад відправлення правосуддя мають саме міжгалузевий характер, оскільки «вони більш-менш одноманітно виражені в нормах декількох галузей. До них належать принципи судоустрою, судочинства (цивільного, господарського, кримінального) і правового становища осіб, які беруть участь у процесі, такі як: незалежність суддів; здійснення правосуддя виключно судом; рівність перед судом; всебічність; повнота та; об'єктивність; з'ясування обставин справи; ніхто не може бути суддею у власній справі; гласність і відкритість судового розгляду; змагальність сторін і диспозитивність судочинства; національна мова судочинства; доступність судового захисту; обов'язковість судових рішень» [4, с. 204]. Хоча міжгалузеві принципи тяжіють до сфери правосуддя, його здійснення має спільну рису з громадським контролем, яка проявляється в схожому виді діяльності – перевірці, аналізі та співставленні загальновідомих і наявних фактів конкретної справи та підбитті підсумків. Така спільна ознака свідчить про можливість включення окремих міжгалузевих засад

в систему принципів громадського контролю за діяльністю поліції, а саме: комплексність; повнота та об'єктивність з'ясування обставин справи.

Перелік галузевих принципів обумовлюється основною галуззю права, котра регулює ті чи інші правовідносини в різних сферах. У сфері громадського контролю за діяльністю поліції привалюють адміністративні правовідносини, тобто правовідношення між суб'єктами, котрі регулюються нормами адміністративного права, що обумовлюється специфікою предмету та межами правового регулювання. Останні на думку авторського колективу навчального посібника «Адміністративне право. Загальна частина» (С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, А.П. Купін) лімітовані «сферою діяльності виконавчих та розпорядчих органів і суспільними відносинами управлінського характеру, що складаються у цій сфері» [7, с. 8-9], що можуть виникати між органами виконавчої влади незалежно від їх підпорядкування одне одному, а також органами виконавчої влади та громадськістю, зокрема громадськими організаціями.

Зі свого боку до засад адміністративного права В.Я. Настюк відносить: «відповідність адміністративного права положенням Конституції України; верховенство адміністративно-правового закону в системі нормативних актів, які містять адміністративно-правові норми; наявність власного підґрунтя формування й розвитку; спеціалізація; відповідність адміністративно-правових законів певним положенням міжнародно-правових договорів із питань адміністративного права, учасницею яких є Україна» [8, с. 31]; служіння органів виконавчої влади суспільству; недопустимість надмірного втручання органів виконавчої влади в життя людини як особисте так і громадянське; вичерпність прав і свобод людини в адміністративно-правовій сфері; взаємна відповідальність органів виконавчої влади та громадян одне перед одним за свої діяння, в тому числі прийняті рішення; наявність мінімально необхідних повноважень органів виконавчої влади для виконання поставлених перед ними завдань; збереження балансу між повноваженнями органів державної влади та органів міс-

цевого самоврядування; оптимальне доповнення й урівноваження державно владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів самоврядування [8, с. 34].

Звернемо увагу, що загальні принципи адміністративного права за своїм обсягом відповідають ряду загальноправових принципів, а тому в межах цього комплексного дослідження загальної системи принципів здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції, необхідно зосередити увагу на спеціальних принципах адміністративного права. Вони, в свою чергу, подібно загальним принципам права не можуть у повному обсязі входити до системи принципів громадського контролю за діяльністю органів поліції. Так, наприклад, деякі принципи адміністративного права стосується виконання завдань, покладених на органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, серед яких: збереження балансу між повноваженнями органів державної влади та органів місцевого самоврядування; наявність мінімально необхідних повноважень органів виконавчої влади для виконання поставлених перед ними завдань; оптимальне доповнення й урівноваження державновладних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів самоврядування; служіння органів виконавчої влади суспільству тощо. Таким чином, засади громадського контролю за діяльністю Національної поліції ґрунтуються на таких адміністративно-правових принципах: верховенство адміністративно-правового закону в системі нормативних актів; взаємна відповідальність органів виконавчої влади та громадян одне перед одним за свої діяння; взаємозв'язок матеріальних і процесуальних норм; вичерпність прав і свобод людини в адміністративно-правовій сфері.

Інституційні принципи права відображають засади виникнення та розвитку правових відносин в межах конкретної сфери. В контексті чинного дослідження – це здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції. Зі свого боку, необхідно акцентувати увагу на відсутності комплексного нормативно-правового акту, котрий визначає систему таких засад, адже неодноразові спроби легалізувати уніфікований громадський

контроль у межах титульного закону не були реалізовані

Здійснення громадського контролю за органами поліції має власну специфіку, адже стосуються низки аспектів: функціонування громадських об'єднань, котрі беззаперечно є одними з суб'єктів громадського контролю; засобів та форм здійснення такого контролю, а також діяльності об'єктів контролю в частині взаємодії з громадськістю, зокрема щодо здійснення останніми контролю за діяльністю поліції. Всі три аспекти, як складові елементи здійснення громадського контролю (суб'єкт, об'єкт і форми), мають власну законодавчу регламентацію, а отже і власні засади. Так, громадські об'єднання утворюються та діють на підставі Закону України «Про об'єднання громадян», де у ч. 1 ст. 3 визначено принципи їх утворення та діяльності: «1) добровільність; 2) самоврядність; 3) вільний вибір території діяльності; 4) рівність перед законом; 5) відсутність майнового інтересу їх членів (учасників); 6) прозорість, відкритість та публічність» [9]. Одночасно, необхідно акцентувати увагу, що громадський контроль не завжди здійснюється громадськими об'єднаннями, він також реалізується окремими громадянами, проте в такому випадку чинним законодавством не встановлено жодних засад здійснення такого контролю. Особа на власний розсуд розпоряджається своїми правами в межах встановлених законодавством. Відповідний факт можна зарахувати на користь необхідності прийняття спеціалізованого закону про здійснення громадського нагляду та контролю, а також уточнення повноважень окремих громадян в підзаконних нормативно-правових актах у межах кожної окремої сфери, де такий контроль має місце.

Громадський контроль за діяльністю поліції здійснюється за допомогою певних засобів і способів, які реалізуються в різних формах, але всі вони переважно зводяться до пошуку, систематизації та аналізу, співставлення інформації про роботу органів поліції і окремих поліцейських. Таку інформацію громадяни можуть отримувати шляхом подання відповідних звернень і запитів (на публічну інформацію). Зазначені процедури регламентуються

основним законодавчим актом в інформаційній сфері, а саме – Законом України «Про інформацію», відповідно до ч. 1 ст. 2 якого «основними принципами інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; достовірність і повнота інформації; свобода вираження поглядів і переконань; правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя» [10].

Крім вказаного закону процедури подання звернень і запитів на публічну інформацію здійснюються згідно з нормативними приписами інших правових актів – Законів України «Про звернення громадян» [11] і «Про доступ до публічної інформації» [12] відповідно. Примітним є те, що перший із вказаних нормативних актів, на відміну від останнього, не містить засад процедури подання звернень і отримання відповідей на них, а встановлює лише порядок цієї процедури та вимоги до таких звернень, в той час, коли інший законодавчий акт містить принципи забезпечення доступу до публічної інформації, а саме: «1) прозорість та відкритість діяльності суб'єктів владних повноважень; 2) вільне отримання, поширення та будь-яке інше використання інформації, що була надана або оприлюднена відповідно до цього Закону, крім обмежень, встановлених законом; 3) рівноправність, незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак» [12] (ст. 4 Закону України «Про доступ до публічної інформації»).

Об'єктом громадського контролю є діяльність Національної поліції, що здійснюється на підставі положень Закону України «Про Національну поліцію». Названий законодавчий акт містить окремий розділ, котрим встановлюються порядок, способи та форми здійснення громадського контролю за діяльністю поліції, зокрема шляхом: систематичного об'єктивного звітування поліції про свою роботу з урахуванням аналітичних і статистичних даних (ст. 86) та ефективної співпраці поліції з іншими дер-

жавними та недержавними інституціями (ст. 11, ч. 2 ст. 89, ст. 90) [13]. Зазначене свідчить про те, що така діяльність ґрунтується на засадах системності, об'єктивності та взаємодопомоги.

У підсумку можна запропонувати наступний перелік інституційних принципів здійснення громадського контролю за діяльністю поліції: принцип взаємодопомоги між суб'єктами здійснення контролю за органами поліції та суб'єктами щодо яких він здійснюється; принцип відкритості та прозорості діяльності суб'єктів, що здійснюють, громадський контроль за діяльністю поліції; принцип відсутності майнового інтересу у суб'єктів здійснення громадського контролю; принцип вільного вибору території перспективного здійснення контролю за роботою органів Національної поліції; принцип вільного отримання, поширення, обміну, зберігання, захисту та будь-якого іншого використання інформації, що була надана або оприлюднена законним способом; принцип добровільної участі у реалізації громадського контролю за роботою органів поліції; принцип захищеності особи від втручання в її особисте та сімейне життя, котрий стосується як суб'єктів громадського контролю, так і тих суб'єктів, щодо яких він здійснюється, тобто співробітників поліції; принцип об'єктивності втілюється під час збирання, аналізу, узагальнення та перевірки даних про діяльність органів поліції; принцип самоврядності стосується організації та вибору методів і способів здійснення власної діяльності суб'єктами контролю; принцип свободи вираження поглядів і переконань суб'єктів громадського контролю; принцип систематичності громадського контролю за діяльністю поліції.

Окрім вітчизняних принципів громадського контролю за діяльністю органів поліції, існують ще і певні міжнародні стандарти, котрі на рівні з національними принципами є загальновизнаними глобальними засадами. Втім, необхідно акцентувати увагу на відсутності спеціалізованого міжнародного документу в цій сфері, натомість, такі засади, переважно, зосереджені в міжнародних документах, пов'язаних із проголошенням прав

людини. Зокрема, в Загальній декларації прав людини 1948 року передбачено право кожного, в тому числі суб'єктів здійснення контролю за діяльністю Національної поліції, самостійно чи у складі громадських об'єднань на: не порушення основоположних прав і свобод громадян, незалежно від їх статусу та інших відмінностей (раса, колір шкіри тощо) (ст. 2); визнання власної правосуб'єктності, тобто можливості бути суб'єктом правовідносин (ст. 6); недопустимість втручання в приватне чи сімейне життя особи (ст. 12); вільне вираження власних думок, переконань і волевиявлення (ст.ст. 18,19) [14]. Вказані міжнародні стандарти втілюються в таких принципах як: забезпечення основоположних прав і свобод людини; невідчужуваність правосуб'єктності; приватність; свобода думки, переконань і власного волевиявлення.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року встановлює схожі загальні міжнародні засади, на яких повинен ґрунтуватись процес реалізації громадського контролю за діяльністю Національної поліції, серед них: право на повагу до приватного і сімейного життя (ст. 8); свобода думки, совісті і релігії (ст. 9); свобода вираження поглядів (ст. 10); заборона дискримінації (ст. 14); заборона зловживання правами (ст. 17) [15]. Велике значення для здійснення громадського контролю має також положення Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів 2009 року, яке закріплює право кожного на доступ до офіційних документів (ст. 2), та, одночасно, встановлює обмеження такого доступу лише у чітко визначених у національному законодавстві випадках (ст. 3) [16].

Ще одним міжнародним документом, який декларує участь громадськості в суспільно-політичному житті, є Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, де у розділі III встановлено наступні принципи: вільного поширення думок своїх членів, груп споживачів та зацікавлених громадян; вільного та доступного процесу участі; довіри (чесної взаємодії між суб'єктами та різними секторами суспільства); підзвітності та прозорості (відкритості, ясності та підзвітності як неурядових організацій, так і органів

державної влади, із забезпеченням прозорості на всіх етапах); незалежності (вільного та незалежного органу щодо своїх цілей, рішень і заходів) [17, с. 5-6].

Низка міжнародних засад діяльності неурядових організацій закріплена також в Рекомендаціях CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо створення та діяльності неурядових організацій від 10.10.2007, серед них: принцип свободи вираження (п. 5); принцип незалежності від органів державної влади (п. 6); принцип рівної правосуб'єктності з іншими юридичними особами (п.7); принцип вільного здійснення власної діяльності (п.п. 11, 12); принцип державної підтримки та допомоги (п. 57); принцип визнання законної діяльності неурядових об'єднань за умови відсутності доказів зворотного (п. 67) [18].

Висновки. Багатоманітність різнорівневих принципів, що в сукупності складають основу здійснення громадського контролю за діяльністю Національної поліції, виступає підґрунтям для систематизації принципів громадського контролю за діяльністю Національної поліції у межах їх цілісної системи, яка об'єднуючи два основні блоки, складається з наступних елементів.

1. Принципи національної системи права.

1.1. Загальноправові принципи: верховенство права; відповідальність за вину; гарантованість прав і свобод громадян; гуманізм; добросовісність; заборона зловживання правами; законність; неприпустимість будь-якої дискримінації під час реалізації прав і свобод; неприпустимість скасування прав і свобод; обмеженість втручання органів влади, посадових осіб у здійснення прав і свобод; повага до прав людини; рівність перед законом; свобода; справедливість.

1.2. Міжгалузеві принципи: комплексність; повнота; об'єктивність.

1.3. Спеціальні принципи: верховенство адміністративно-правового закону в системі нормативних актів, які містять адміністративно-правові норми; взаємна відповідальність органів виконавчої влади та громадян одне перед одним за свої діяння; взаємозв'язок матеріальних і процесуальних норм; вичерпність

прав і свобод людини в адміністративно-правовій сфері.

1.4. Інституційні принципи: взаємодопомога між суб'єктами здійснення контролю за органами поліції та суб'єктами, щодо яких він здійснюється; відкритість та прозорість діяльності суб'єктів, що здійснюють громадський контроль за діяльністю поліції; відсутність майнового інтересу у суб'єктів здійснення громадського контролю; вільний вибір території перспективного здійснення контролю за роботою органів Національної поліції; вільне отримання, поширення, обмін, зберігання, захист та будь-яке інше використання інформації, що була надана або оприлюднена законним способом; добровільність участі у громадському контролі за роботою органів поліції; захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя, котрий стосується як суб'єктів громадського контролю, так і тих суб'єктів щодо яких він здійснюється, тобто співробітників поліції; об'єктивність під час збирання, аналізу, узагальнення та перевірки даних про діяльність органів поліції; самоврядність, що стосується організації та вибору методів і способів здійснення власної діяльності суб'єктами контролю; свобода вираження поглядів і переконань суб'єктів громадського контролю; систематичність громадського контролю за діяльністю поліції.

2. Міжнародні принципи: взаємоповага; визнання законної діяльності об'єднань громадян, якщо не доведено протилежне; відкритість; гендерна рівність та рівна участь усіх верств населення; державна підтримка та допомога; довіра; доступність прийняття участі в контрольній діяльності, зокрема доступність офіційних документів; забезпечення основоположних прав і свобод людини; невідчужуваність правосуб'єктності; недискримінація; незалежність; оперативність; підзвітність; приватність; прозорість; рівність правосуб'єктності з іншими юридичними особами; свобода вираження думок, переконань і власного волевиявлення.

Приведена вище система принципів громадського контролю за діяльністю Національної поліції є достатньо повною, оскільки комплексно відображає основоположні за-

сади різних аспектів контролю за діяльністю Національної поліції: процес діяльності громадських об'єднань, їх взаємодію з органами поліції, морально-етичні вимоги до поведінки громадян і поліцейських тощо. Окрім того, визначена система принципів громадського контролю може бути взята за основу під час визначення загальних принципів громадського контролю, з можливістю їх перспективного закріплення в профільному нормативно-правовому акті, а також використана для розбудови підзаконної нормативно-правової бази регулювання здійснення громадського контролю за Національною поліцією. Разом із тим, в процесі визначення системи принципів громадського контролю за діяльністю Національної поліції було встановлено ряд правових актів, котрі також потребують систематизації та дослідження, оскільки в сукупності складають правову основу для реалізації такого виду діяльності.

Література

1. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
2. Юхимюк О.М. Принципи права як ефективний регулятор суспільних відносин. С. 1-4. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/2246/1/konfNavs_2012.pdf (дата звернення 03.03.2016).
3. Конституція України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Загальна теорія держави і права: підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко [та ін.]; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
5. М.С. Кельман, О.Г. Мурашин Загальна теорія держави та права: підручник. К.: Кондор, 2005. 609 с.
6. Козюбра М.І. Загальна теорія права: підручник. К.: Ваіте, 2015. 392 с.
7. Алфьоров С.М., Ващенко С.В., Долгополова М.М., Купін А.П. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
8. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко [та ін.]; за ред. Ю.П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
9. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.
10. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
11. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
12. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
13. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
14. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 (прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН). *Офіційний вісник України*. 2008. № 93. Ст. 3103.
15. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. № 32.
16. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів від 18.06.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text (дата звернення: 15.03.2016).
17. Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень (ухвалений конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року, CONF/PLE(2009)CODE1). URL: <https://rm.coe.int/16802eeddb> (дата звернення: 15.03.2016).
18. Рекомендація CM/Rec(2007)14 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо створення та діяльності неурядових організацій від 10.10.2007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_937#Text (дата звернення: 16.03.2016).